

ՆՈՐ ՍԿՍՆԱԿ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ԳՐԱԳԱՐԱՆ

891.71
5-14

Ա. ՔԱԴԵՅԵՎ

19 NOV 2000

այ.

Մ Ե Տ Ե Լ Ի Ց Ա

Ազգայն. քաղ. զին. զին. զին.

891.7-3
CP 15

ԱԶՈՎ-ՍԵՎԵՐՈՎՅԱՆ
ՅԵՐԿՐԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
1934

05.09.2013

MS VON 81

14661

I

ՈՍՏՈՍԻ սկիզբն էր: Խոնավ կես գիշերին Լեվինսոնի ջոկատն լեկավ մի ձիավոր սուրհանդակ: Նրան ուղարկեց ծերունի Սուխովեյ-Կոֆտունը — պարտիզանական ջոկատների շտաբի պետը: Ծերունի Սուխովեյը գրում էր, վոր ճապոնացիները հարձակվել են պարտիզանական գլխավոր ուժերի վրա, Իզվեստկայի տակ արյունահեղ կռիվ է տեղի ունենում և վոր ինքը, իննը զնդակով վիրավորված՝ թագնվում է վորսորդական ձմեռանոցում:

Լեվինսոնը սուրհանդակին ընդունեց գիշերվա տասնյերկու և կեսին, իսկ կես ժամից հետո, հովիվ Մետելիցայի ձիավոր զասակը կայծակի արագությամբ սլացավ բոլոր ճանապարհներով՝ տարածելով ահազանգող լուրը:

Լեվինսոնը պատասպարվելով խուլ տեղերում, համարյա կորցրեց կապը մյուս ջոկատների հետ: Նա իր պարտիզաններին տարավ տայգայի (Սիբիրի անտառոտ տարածություններ) այնպիսի անմատչելի ճանապարհներով, վորտեղ յերկար տարիներ մարդկային վտառ չէր դիպել:

Ամբողջ Ուլախինսկի հովիտը զրավված էր ճապոնացիների և կուլակյանների կողմից: Հակառակորդի հետախույզ պահակը, բոլոր ուղղությամբ, մանրագնդին խուզարկում էր և մի անգամ չէ, ինչ ընդհարվել է Լեվինսոնի հսկիչ պահակի հետ:

Առավոտյան կանուխ կտրեցին Լեվինսոնի գեպի լեռները տանող ճանապարհը, սակայն յերկու ժամվա կովից հետո, մինչև յերեսուն մարդ կորցնելով, նա ձեռքեց հակառակորդի ջոկատները և անցավ: Կուլակյան հեծելազորը կրնկակոխ հետապնդեց նրան:

3502
41

Այս ուսյոնում այլևս չարժի զիմադրել, — խոժոռած դեմքով ասաց
Լեվինսոնը: Միակ ուղին — դեպի հյուսիսն է: Նա բացեց դաշ-
տային պայուսակը և այնտեղից հանեց քարտեզը: — Ահավասիկ: Այս-
տեղ կարելի չէ անցնել լեռնաշղթաներով՝ ճիշտ է, հեռու չէ, բայց ի՞նչ
արած:

Լեվինսոնը վճռեց տայգայում գիշերել: Նա գննելով հետախուզու-
թյան ճանապարհը, հույս ունեւ Տուլո-Վակի հովիտն անցնել, վորը հա-
րուստ է ձիերով և հացով:

— Մետելիցան կգնա հետախուզելու, իսկ մենք այստեղ կգիշերենք,
— ասաց Լեվինսոնն իր ոգնական Բակլանովին և կարգադրություն արեց:

— Կանգնիր — կանչեցին առջևից:

Բացականչությունն անցավ զորաշղթայով և այն ժամանակ, յերբ
առջևում գտնվողները դադարեցին կանչելուց, հետևիները շարունակում
էին բացականչել:

— Մետելիցային:

— Մետելիցային են կանչում... — Բացականչությունը նորից անցավ
զորաշղթայով:

Մի քանի վայրկյան անց, բազեյի նման ճկված, արագությամբ սլա-
ցավ Մետելիցան: Ամբողջ ջոկատը հպարտությամբ զիտում էր նրա գա-
լարուն և հովվական նստվածքը:

Մետելիցային հետախուզության ուղարկելիս՝ Լեվինսոնը պատվիրեց,
վոր նա անպատճառ այդ նույն գիշերը հետ վերադառնա: Մետելիցան
ջոկատը թողեց կեսորվա մոտ ժամի 4-ին. նա բարեխղճորեն եր քշում
իր հովատակին (ժերեբեց): Արդեն բոլորովին մթնել եր, յերբ նա վեր-
ջապես դուրս յեկավ տայգայից և ձին պահեց մի հին, փտած, փուլ յե-
կած կտրով անտառային տնակի մոտ:

Նա ձին կապեց և, բռնելով փխրուն, ձեռքի տակ թափվող գերանի
ծայրից, բարձրացավ անկյունի վրա, ծակի մեջ գլորվելու վտանգին յեն-
թարկելով իրեն: Բարձրանալով գալարուն, կիսաճկված վոտքերի վրա,
մոտ տասը բոպե նա առանց շարժվելու կանգնած մնաց՝ հետաքրքրու-
թյամբ նայելով և ականջ դնելով գիշերին:

Մետելիցան ցատկեց ձիու թամբին և յելավ ճանապարհի վրա: Նրա սև,
վաղուց չբանած անվահեռքերը խոտերի միջից հազիվ էին նշմարվում:
Կեչու բարակ բները՝ ինչպես հանգցրած մոմեր՝ խաղաղ սպիտակին էին
տալիս մթության մեջ:

Նա բարձրացավ թմբի վրա. ձախ կողմում գնում եր սուպկաների
սև շարքը, վորը ծոված եր ինչպես հսկայական մի գազանի վողնաշար:
Գետն աղմկում եր: Մոտ յերկու վերստ հեռու, յերևի հենց գետի մոտ,

մի խարույկ եր վառվում. ավելի հեռու, ճանապարհը խաչաձևելով, ձգվում էրին գյուղի դեղին, չպլպլացող կրակները:

Մետելիցան սկսեց մըսել. պոկված կոճակներով և ոճիքը բաց շապկի վրայից նա հագել եր գինվորական տաք բաճկոն՝ առանց կոճկելու: Նա վճռեց նախ մոտենալ խարույկին: Համենայն դեպս պատյանից հանեց ատրճառակը և խրեց գոտու մեջ, բաճկոնի տակ, իսկ պատյանը թագ-ցրեց հետևի պայուսակում:

Նա արդեն բոլորովին մոտեցել եր խարույկին, յերբ հանկարծ մթու-թյան մեջ հնչեց ձիու անհանգիստ խրխնջոց: Հովատակն առաջ վազեց և, ցնցվելով հզոր մարմնով, ականջները շարժելով արձագանքեց խրխնջոցին: Նույն վայրկյանին կրակի մոտ շարժվեց մի սուվեր: Մետելիցան ուժգին մտրակեց և ծառացավ ձիու հետ միասին:

Խարույկի մոտ՝ վախեցած աչքերը բացած, մի ձեռքով մտրակը բռնած, իսկ մյուսը վեր բարձրացրած՝ ասես պաշտպանվելով՝ կանգնած եր մի վտիտ սևագլուխ տղա՝ տրեխներով, պատառոտված վարտիքով, յերկայն՝ իր հասակին անհամապատասխան բաճկոնով, վորը փաթաթված եր մարմնի շուրջը և կանեփի թելով կապված:

Մետելիցան կատաղաբար հովատակին կանգնեցրեց տղայի հենց քթի տակ, հազիվ նրան չտրորելով: Նա տեսավ իր առաջ այդ վախեցած աչ-քերը, մերկ ծնկներով յերևացող վարտիքը և այդ վողորմելի՝ տիրոջ հա-զից հանված բաճկոնը, վորից այնպես հանցավոր և խեղճ կերպով նա-յում եր մանկական բարակ և ծիծաղելի վիզը:

— Ի՞նչ ես կանգնել: Վախեցա՞ր: Ա՛յ դու ճնճղուկ: Ա՛յ քեզ հիմար, — ասաց Մետելիցան: Կանգնել ե, վերջացավ զնաց: Բա յեթե քեզ տրորե՞յի...

Տղան վախից հազիվ շունչ քաշեց և ձեռքը վայր թողեց:

— Իսկ դու ի՞նչ վրա թուար բուզույի պես — ասաց նա, բայց դեռ ելի վախենալով, — կվախենան — այստեղ յես ձիեր ունեմ...

— Ձիե՞ր — ծաղրաձև յերկարացրեց Մետելիցան: Ասացե՛ք խնդրեմ: Նա ձեռքերը հենեց կողքերին, հետ կռացավ՝ նայելով տղի վրա և հան-կարծ ծիծաղեց:

Տղան շփոթված, անվստահորեն վեր քաշեց քիթը, բայց հասկանա-լով, վոր վախենալու վոչինչ չկա, այլ բոլորը շատ անկեղծ ե, կնճովեց այնպես, վոր քիթը դեպի վեր ծովեց և նա ել բոլորովին տղայաբար կուշտ ծիծաղեց՝ հանդգնորեն ու զիլ: Անակնկալությունից Մետելիցան ավելի ևս բարձրաձայն փրթկաց, և նրանք յերկուսն ել մի քանի բոպե այսպես քահ-քահ ծիծաղեցին մեկը — թամբի վրա հետ ու առաջ ճոճ-վելով, իսկ մյուսը — խոտերի վրա ձեռքի ափերը դետնին հենած և ամեն մի նոր պոռթկումին՝ ամբողջ մարմնով հետ ծռվելով:

— Դեհ, լավ ծիծաղեցրիր հա՛, — ասաց վերջապես Մետելիցյան, վտաքը ասպանդակից դուրս հանելով: — Խենթ ես դու իրավ... — Նա վայր ցատկեց և ձեռքերը մեկնեց կրակին:

Տղան ծիծաղելը դադարեցնելով, նայում եր նրա վրա լուրջ և ուրախ դարմացմամբ, կարծես նրանից սպասում եր ելի ամենաանսպասելի տարրինակություններ:

— Համա՛ դու ուրախն ես, սատանա՛ — ասաց նա վերջապես:

— Յես, — ժպտաց Մետելիցյան: Յես ախպեր, ուրախ մարդ եմ:

— Իսկ յես այնպես վախեցա, — խոստովանեց տղան: Այստեղ յես ձիեր ունեմ: Իսկ յես կարտոֆիլ եմ յեփում:

— Կարտոֆիլ: Եդ շատ լավ բան ե: Մետելիցյան նստեց նրա կողքին, առանց ձեռքից բաց թողնելու ձիու սանձը:

— Վճրտեղից ես ճարում եդ կարտոֆիլը:

— Այ քեզ բան, վճրտեղից ես ճարում... Այստեղ վտրքան կուզես կա, — և տղան մեկնած ձեռքով շրջան արավ:

— Գողանում ես կնշանակի:

— Գողանում եմ: Տուր յես բռնեմ ձիդ: Յես ախպեր, բաց չեմ թողնի, մի վախեցիր: Համա լավ հովատակ ե, — ասաց տղան, փորձված հայացքով տնտղելով ձիու համաչափ, նիհար, քաշված փորով և մկանոտ տեսքը: Իսկ դու ինքդ վճրտեղացի յես:

— Լավ ձի յես — հավաճայնովեց Մետելիցյան: Իսկ դու՛ վորտեղացի յես:

— Այ, տես, — տղան գլխով արավ դեպի կրակների կողմը — Խա-նեզա յես մեր գյուղի անունը... հարյուր քսան տուն ե:

Այդպես ուրեմն... Իսկ յես Վորոբյովկայից եմ, լեռնաշղթայի այն կողմից: Յերևի լսել ես...

— Վորոբյովկայից: Չե, չեմ լսել, — հեռու յես յերևի...

— Հեռու յես:

— Մեզ մոտ ինչո՛ւ յես յեկել:

— Դե ինչպես ասեմ... եդ, ախպեր, յերկար պատմություն ե...

Միտք ունեմ ձեզանից ձիեր գնել, ասում են, այստեղ ձիեր շատ ունեք: Յես, ախպեր, սիրում եմ նրանց, եդ ձիերին, — խորամանկ կերպով ասաց Մետելիցյան, — ինքս ամբողջ կյանքումս արածացրել եմ, միայն ուրիշներինը:

— Իսկ յես, կարծում ես, իմ ձիերն եմ արածացնում — տիրոջս ձիերն են:

Տղան թևից դուրս հանեց նիհար, կեղտոտ ձեռքը և մեծ մտրակի կոթով սկսեց փորել մոխիրը, վորտեղից հրապուրիչ և ճարպիկ կերպով գլորվեցին սև կարտոֆիլները:

— Գուցե դու հաց ես ուզում — հարցրեց նա: — Յես հաց ել ունեմ, միայն քիչ ե...

— Շնորհակալ եմ, յես հենց հիմա կուշտ կերա, այ — ստեց Մետելիցյան, ցույց տալով մինչև կոկորդը:

Տղան կիսեց կարտոֆիլը, փչեց, կճեպով միասին կեսը դրեց բերանը, պտտեց լեզվի վրա և ախորժակով սկսեց ծամել, շարժելով իր սուր ականջիկները: Ծամելը վերջացնելով, նա նայեց Մետելիցյայի վրա և ասաց.

— Վորք եմ յես, կես տարի յե, ինչ վորք եմ: Հորս կազակները սպանեցին, մորս ել սպանեցին, յեղբորս ել նույնպես...

— Կազակները — սթափվեց Մետելիցյան:

— Բա ո՞վ: Սպանեցին հենց այնպես: Ամբողջ բակն այրեցին, և միայն մերը չե, այլ մի տառներկու բակ և ամեն ամիս գալիս են, այժմ ել մի քառասուն մարդ կա: Իսկ մեր հետևի գավառակային գյուղում, վորը կոչվում ե Ռակիտնոյե, լրիվ մի գունդ ե կանգնած ամբողջ ամառը: Ի՛նչ վայրագություններ են անում: Կարտոֆիլ վերցրու:

— Բա դուք ինչպե՛ս — չփախա՞ք: Ինչպիսի՛ անտառ ունեք... — Մետելիցյան նույնիսկ տեղից քիչ բարձրացավ:

— Անտառն ի՛նչ ե վոր: Սաղ կյանքդ անտառում նստելու հո չե՞ս: Ել ճահիճ կա այստեղ — մեջը կմնաս, այնքան խորունկ ե...

— Գիտե՞ս ինչ, — ասաց Մետելիցյան տեղից վեր բարձրանալով, — արածացրու դու իմ ձին, իսկ յես վտրքով գյուղ կգնամ: Յես տեսնում եմ, վոր ձեզնից վոչ թե բան կարելի յե գնել, այլ վերջին ունեցածդ ել կխլեն...

— Ինչո՛ւ յես շտապում: Նստի՛ր, — ասաց փոքր հովիվը, մեկից վշտանալով և նույնպես վեր կացավ: Մենակ ձանձրալի յե այստեղ, — բացատրեց նա խղճալի ձայնով, նայելով Մետելիցյայի վրա իր խնդրող աչքերով:

— Չի կարելի, ախպեր, — Մետելիցյան ձեռքերը տարածեց: — Իսկա-կան հետախուզելու ժամանակ ե, քանի դեռ մուժ ե... Յես շուտով կվերա-դառնամ, իսկ ձին կկապենք... Այնտեղ վճրտեղ ե ապրում նրանց գլխավորը:

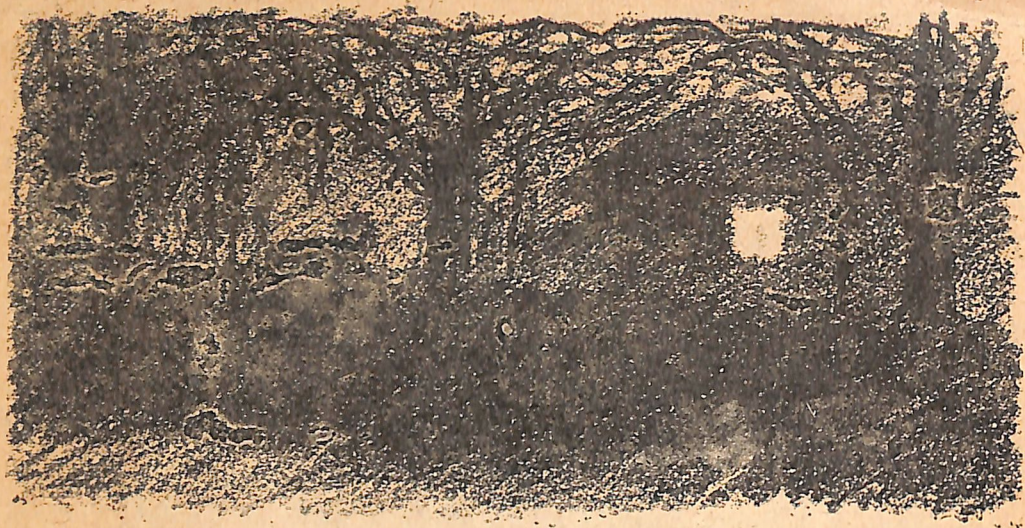
Տղան բացատրեց, թե ինչպես պետք ե գտնել այն տերտերի տունը, վորտեղ ապրում ե եսկադրոնի պետը և ինչպես հարմար ե անցնել հե-տևի կողմից:

— Իսկ ձեզ մոտ շներ շատ կա՞ն:

— Ինչքան ասես, բայց նրանք կծան չեն:

Մետելիցյան, ձին կապելով և մնաս բարև անելով՝ գետի յերկարու-թյամբ՝ արահետով առաջ շարժվեց: Տղան տխուր ու տրտում նայում եր նրա հետևից, մինչև վոր նա անհայտացավ խավարում:

2

ԿԵՍ Ժամից հետո Մետելիցյան արդեն մոտեցել էր գյուղին: Արահետը ծովեց գեպի աջ, բայց նա շարունակում էր գնալ հնձած մարգագետնով, մինչև վոր հանդիպեց գեղջուկների բոստաններին:

Գյուղն արդեն քնած էր: Ճրագները հանգել էյին: Աստղերի լույսով հազիվ յերևում էյին խրճիթների տաք հարդե կտուրները:

Մետելիցյան, անցնելով յերկու փողոց, շեղվեց գեպի յերրորդը: Շները նրան ուղեկցում էյին անհաստատ և խռպոտ հաջողով, ասես իրենք էլ վախեցած էյին, բայց վոչ վոք փողոց դուրս չեկավ և չկանչեց նրան:

Մետելիցյան անցավ ելի մի քանի փողոց, պտտվելով յեկեղեցու շուրջը և վերջապես դեմ առավ տերտերի այգու ներկած ցանկապատին: Մետելիցյան նայեց բակը, փնտռեց աչքերով, մտիկ արավ և, կասկածելի բան չգտնելով, սուսուփուս և արագությամբ ցանկապատից ներս ցատկեց:

Այգին ծառախիտ էր և ճյուղաւառ, վորոնց տերեւներն արդեն թափվել էյին: Մետելիցյան, համարյա առանց շունչ քաշելու, անցավ գեպի խորքերը:

Թփերը հանկարծ վերջացան և իրանից գեպի ձախ, նա տեսավ մի լուսավոր լուսամուտ: Վերջինս բաց էր: Սենյակում մարդիկ էյին նստած: Համաչափ մեղմ լույսը սփռվել էր թափված տերեւների վրա և խնձորենիները կանգնած էյին նրանց մեջ, ինչպես վոսկյա...

Սենյակի խորքում, մարդիկ սեղանի շուրջը նստած, թուղթ էյին խաղում: Աջ թևի վրա նստած էր նիհար և կարճահասակ մի ծերունի տերտեր՝ սզված մագերով. նա ճարպիկորեն այս ու այն կողմն էր տանում սեղանի վրա իր նիհար, փոքրիկ ձեռքերը, անլսելի կերպով մատ-

ներով վերցնելով խաղաթղթերը: Յերեսը Մետելիցյային դարձրած՝ նստել էր մի գեղեցիկ, գեր սպա՝ ծխամորճը բերանին: Մետելիցյան նրան եսկադրոնի պետի տեղ ընդունեց: Ձախ կողմը նստել էր մի ուրիշ սպա՝ սև փափախով և առանց ուսադիրների յափնջելով, վորի մեջ նա փաթաթվում էր ամեն անգամ, յերբ արդեն թղթերը ձգում էր:

Մետելիցյան կուսակցություն և կողքի վրա հետ-հետ գնալով, հեռացավ լուսամուտից: Նա հենց նոր էր դարձել դեպի ծառուղին, յերբ հանկարծ յերես-յերեսի առավ մի մարդու, վորի մի ուսին գցած էր կազակի զրատ (շինել). նրա հետևում յերևում էյին ելի յերկու մարդ:

— Դու ի՞նչ ես անում այստեղ — զարմացած հարցրեց այդ մարդը, բռնելով զրադը, վոր քիչ էր ֆնացել ընկներ, յերբ հանդիպեց Մետելիցյային:

Մետելիցյան ցատկեց մի կողմ և իրան թփերի մեջ գցեց:

— Կանգնիր: Բռնիր նրան, բռնիր: Այստեղ... Եյ... կանչեցին մի քանի ձայներ: Ատրճանակի սուր և կարճ տրաքոցներն աղմկեցին նրա հետևից:

Մետելիցյան՝ մոլորվելով թփերի մեջ և գլխարկը կորցրած, դուրս պրծավ յա բախտի, սակայն, առջևում ձայները հառաչում էյին, վորոնում, և՛ շների չար հաջողը լսվում էր փողոցից:

— Ահա նա, բռնիր, — կանչեց մեկը, ձեռքերը մեկնած՝ գեպի Մետելիցյան նետվելով:

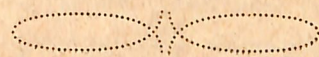
Գնդակը վզգաց Մետելիցյայի հենց ականջի մոտ:

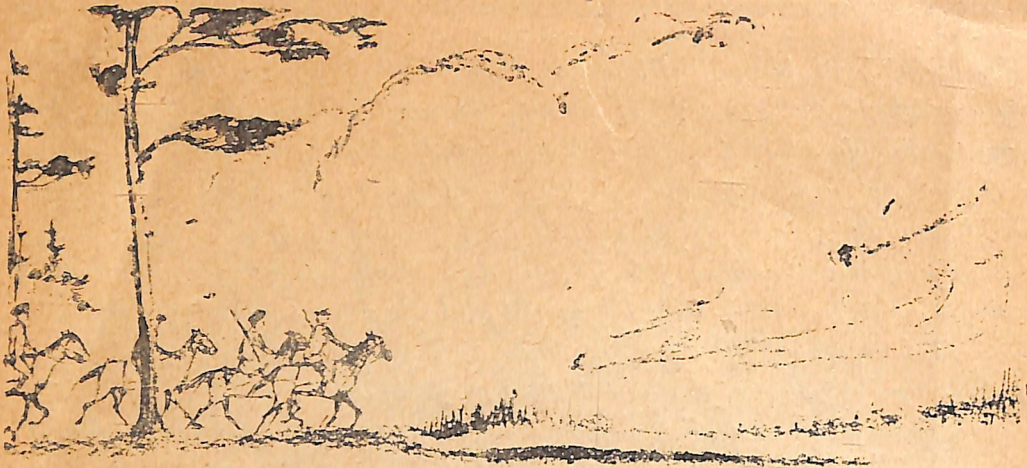
Մետելիցյան ել կրակեց: Նրա վրա վազող մարդը սայթաքեց և ընկավ:

— Սուտ ես ասում, չես բռնի... հանդիսավոր տոնով ասաց Մետելիցյան, մինչև ամենավերջին բռնեց իսկապես չհավատալով, վոր իրեն կարող են բռնել:

Սակայն մի հաղթանդամ և ծանր մարդ հետևից ընկավ նրա վրա և տակը տրորեց: Մետելիցյան փորձեց ձեռքն ազատել նրա տակից, բայց գլխին համոզվեց մի անողորմ հարված շմեցրեց նրան:

Այնուհետև նրան սխեցին հերթով ծեծել և նույնիսկ գիտակցությունը կորցրած՝ նա իր վրա զգում էր նորանոր հարվածներ...

3

ԱՅՆ ցածրավայրը, վորտեղ քնած եր Լեվինսոնի ջոկատը, քիչ մութ եր և խոնավ, բայց խառնիխիճայի հետևում գտնվող նարնջագույն հարթավայրից նայում եր արևը և ուրը դանդաղորեն բացվեց տալգայի վրա:

Որապահը, վոր քնել եր ձիերի մոտ, քնի մեջ լսեց մի համառ հրնչյուն, վոր նման եր գնդացիների հեռավոր կրկնոցին և սարսափած վեր թռավ՝ հրացանը ձեռքն առնելով: Սակայն այդ փայտփորն եր թխթխկոցնում ծեր լաստենու վրա, գետի մոտ:

Որապահը հայհոյեց և ցրտից կծկվելով, փաթաթվելով ծակ-ծակ դրատի մեջ, դուրս յեկավ դեպի հարթավայրը:

«Իսկ Մետելիցան չկա՞ ու չկա: Յերևի փորը կուշտ լցրած՝ քնած ե մի խրճիթում, իսկ դու անոթի նստիր այս տեղ», մտածեց որապահը:

Նա չվստահացավ անհանգստացնել Լեվինսոնին և արթնացրեց նրա ողնական Բակլանովին:

— Ի՞նչ, չեկավ...— շուռ յեկավ Բակլանովը, չուելով քնաթաթախ և վոչինչ չհասկացող աչքերը: Ինչպե՞ս թե չեկավ: Վո՞չ, դու, յեղբայր, թող, եդ չի կարող լինել... Ա՛խ, հա՛: Դեհ, զարթեցրու Լեվինսոնին: Նա վեր ցատկեց, արագ շարժումով գոտին պնդացրեց, քնահար հոնքերը քթի վերև կիտելով:

Լեվինսոնը, չնայած վոր խոր քնած եր, իսկույն բացեց աչքերը և նստեց: Որապահի և Բակլանովի վրա նայելով, նա հասկացավ, վոր Մետելիցան չեր վերադարձել և վոր արդեն ժամանակն ե ճանապարհ ընկնելու: Բայց հենց նույն րոպեյին նա չոքած եր և փաթաթվելով գրատի մեջ պատասխանում եր Բակլանովի անհանգիստ հարցուփորձին:

— Դեհ, ի՞նչ կա վոր: Յես այդպես ել կարծում եյի... Իհարկե, մենք նրան ճանապարհին կհանդիպենք:

— Իսկ յեթե չհանդիպենք:

— Յեթե չհանդիպենք: Լսիր, ավելորդ թել չունե՞ս փաթաթելու համար:

— Վեր կաց, վեր կաց մատակիկ, գնանք գյուղ—կոչում եր որապահը, վոտքերով հրելով քնածներին:

Սոսերի միջից բարձրանում եյին խճճված մագերով պարտիզանական գլուխները:

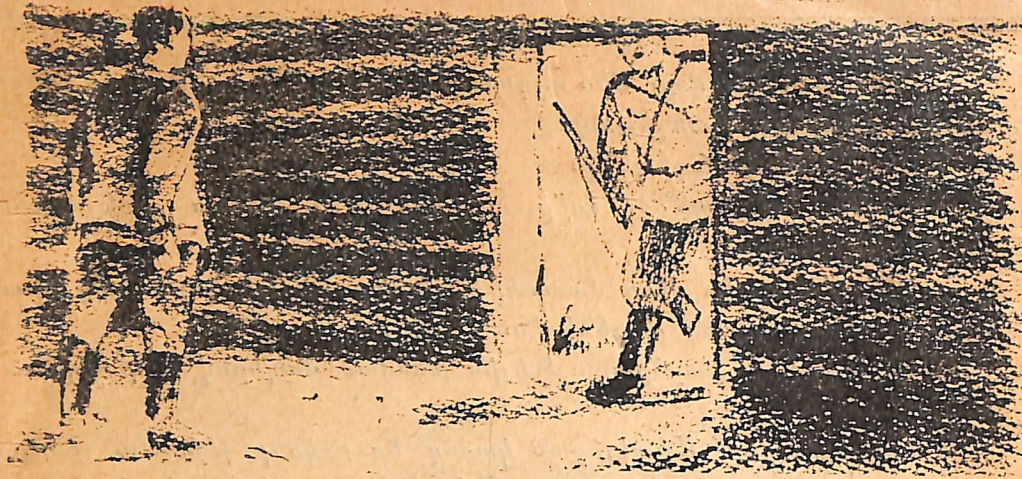
Այն միտքը, վոր Մետելիցան կարող եր ընկնել թշնամու ձեռքը, վատ եր պատվաստում մարդկանց: Ամեն մի պարտիզան փութաջանությամբ և յերկշտությամբ իրենից վանում եր այդ միտքը: Ընդհակառակը, որապահի այն յենթադրությունը թե դասակի հրամանատարը «կուշտ կերած և քնած ե մի խրճիթում», հետզհետե ավելի շատ կողմնակիցներ եր հավաքում, թեև այդ յենթադրությունը չեր սազում Մետելիցայի նման արագաշարժ և գործ կատարող մարդուն: Շատերը բացարձակ կերպով տրտնջում եյին Մետելիցայի «ստորության և անգիտակցության» մասին և ձանձրացնում եյին Լեվինսոնին իրենց պահանջով՝ իսկույն և յեթ ճամբա ընկնել՝ նրան դիմավորելու համար: Յեվ յերբ Լեվինսոնը վերջապես հրաման տվեց դուրս գալ, ջոկատում այնպիսի մի հրճվանք առաջացավ, վոր կարծես այդ հրամանով վերջանում եյին բոլոր դժբախտություններն ու տառապանքները:

Նրանք մի ժամ, յերկու ժամ ճանապարհ կտրեցին, իսկ խիզախ և ձյութափալ մազափնջով դասակապետը չեր յերևում արահետի վրա:

Նրանք ելի նո՛ւյնքան ճանապարհ անցան, բայց դասակապետը չկար ու չկար:

Ջոկատը տալգայի անտառածայրին եր մոտենում խոր լուռության մեջ:

4

ՄԵՏԵԼԻՑԱՆ իրան դտավ մի մեծ, մութ մարագում: Նա պառկած էր մերկ ու խոնավ գետնի վրա: Նա մեկեն հիշեց այն բոլորը, ինչ վոր կատարվել էր իր հետ: Նրան հասցրված հարվածները դեռ աղմկում էին գլխում, մազերն իրար ելին կպել արյունից և նա զգում էր իր ճակատի և այտերի վրա այդ մակարդված արյունը:

Առաջին միտքը, վոր ծագեց նրա գլխում, դա արն էր, թե արդյոք չի կարելի փախչել: Նա տալիս ու վրա արեց ամբողջ մարագը, շոշափեց բոլոր ծակերը, փորձեց նույնիսկ դուռը կոտրել: Նա ամենուրեք հանդիպում էր սառը տախտակի, իսկ ձեղքերն այնքան փոքր էին, վոր հազիվ հազ էին ներս թողնում աշնանային առավոտյան աղոտ լույսը:

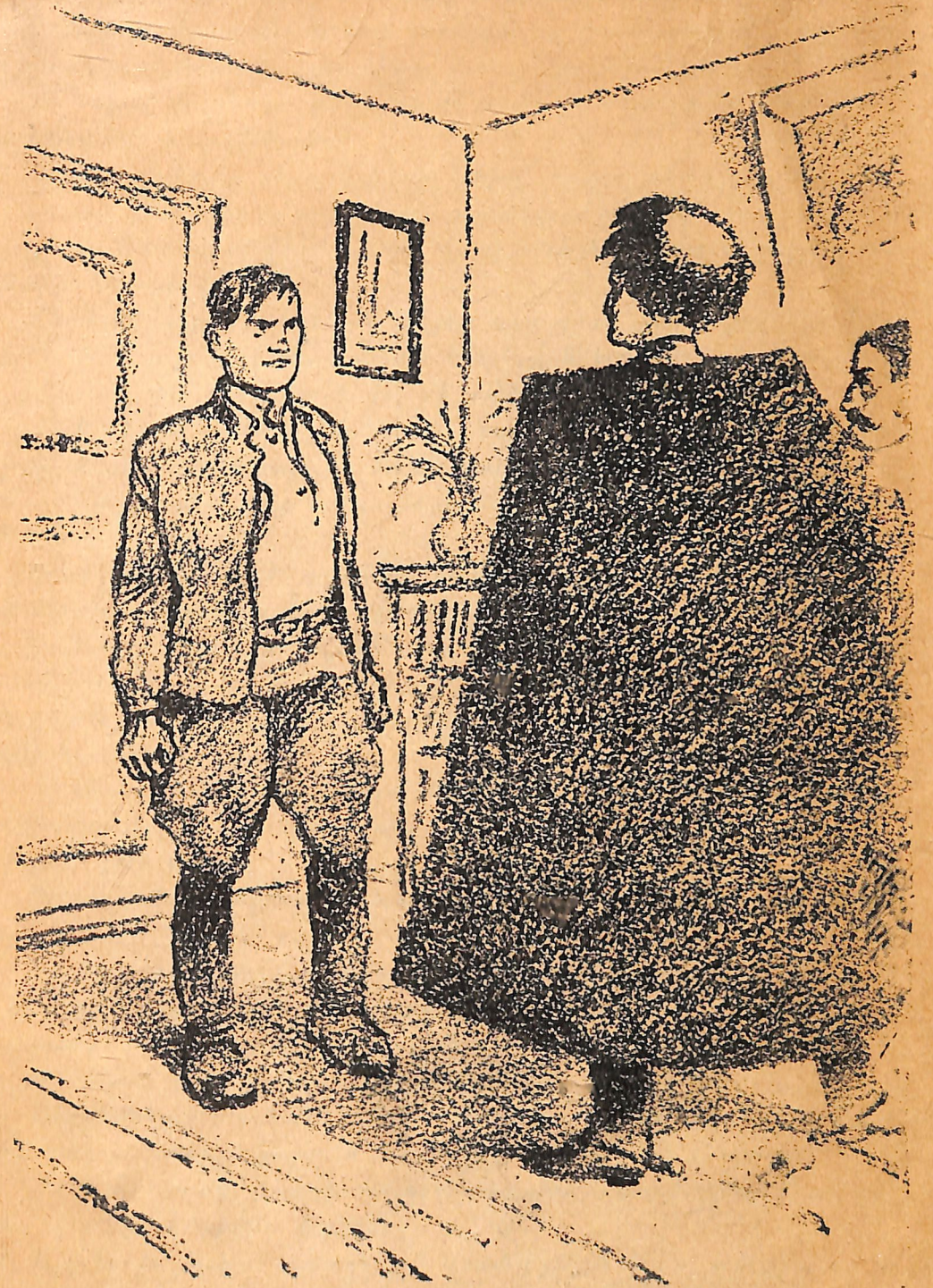
Մետելիցան դեռ չէր կարողացել ամբողջապես ուսումնասիրել մարագը, յերբ դռան հետևում աղմուկ լսվեց, ճոնչաց դռան փակիչը և առավոտյան մոխրագույն լույսի հետ միասին մարագ մտան յերկու կազակ՝ զինված և լամպաներով (վարտիքի յերկայնությամբ, վերից վար, փարած գունավոր լայն ժապավեն): Մետելիցան վտրեբը տարածած, կկոցած աչքերով նայում էր նրանց վրա:

Նկատելով Մետելիցային, նրանք անվճռականության մեջ տատանվեցին դռան մոտ: Նա, վոր հետևում էր կանգնած, անհանգստաբար քիթը ծրմռեց:

— Գնանք, հայրենակից, — ասաց վերջապես առջևի կազակը:

Մետելիցան, զլուխը համառորեն թեքած, դուրս յեկավ:

Վորոշ ժամանակից հետո նա կանգնած էր արդեն իրեն ծանոթ մարդու առջև՝ սև փափախով և յափնջով՝ հենց նույն սենյակում, վորին նայել էր գիշերը տերտերի այգուց: Այստեղ բազկաթռուի վրա ձգված,

նստած եր գեր սպան, վորին Մետեղիցան եսկադրոնի պետի տեղ եր ընդունել: Այժմ, յերկուսին ել լավ դիտելով, նա հասկացավ, վոր վոչ թե այդ բարեսիրտ սպան եր պետը, այլ մյուսը՝ յափնջովը:

— Կարող եք գնալ,— ընդհատելով ասաց այս մյուսը, նայելով դռան մոտ կանգնած կաղակներին:

Նրանք, անշնորհք կերպով իրար հրելով, դուրս յեկան սենյակից:

— Դու ի՞նչ եյիր անում յերեկ պարտեզում— արագ կերպով հարցրեց պետը, կանգնելով Մետեղիցայի առաջ և նայելով նրա վրա իր ճիշտ, անթարթ հայացքով:

Մետեղիցան լուռ, հեգնորեն նայեց նրա վրա, դիմանալով նրա հայացքին, թեև շարժելով սե, ատլասե հոնքերը և ամբողջ իր արտաքինով ցույց տալով, վոր նա չի ասի վոչ մի բան:

— Թող այդ հիմարությունները,— նորից ասաց պետը, առանց մադաշտի անգամ բարկանալու և ձայնը բարձրացնելու:

— Ի՞նչ խոսեմ զուր տեղ— ներողամտաբար ժպտաց դասակի հրամանատարը:

Եսկադրոնի պետը մի քանի վայրկյան ուսումնասիրում եր նրա սուսած ծաղկահար դեմքը, վորը սվաղված եր չորացած արյունով:

— Ի՞նչ ե, դու այստեղացի՞ յես, թե մի ուրիշ տեղից ես յեկել:

— Թող, ձերդ մեծապատվություն, — վճռականորեն ասաց Մետեղիցան, բռունցքները սեղմելով և հազիվ իրեն զսպելով, վորպեսզի չհարձակվի նրա վրա:

— Ոհո— առաջին անգամ զարմացած և բարձր ձայնով բացականչեց յափնջավոր մարդը: Նա պատյանից հանեց ատրճանակը և խաղացրեց Մետեղիցայի բլթի առաջ:

Դասակապետը յերեսը լուսամուտին դարձնելով, քարացած վիճակում լռեց:

Դրանից հետո, ինչքան ել նրան ատրճանակով սպառնացին, ինչքան ել խնդրեցին, համոզեցին ճշմարտաբար պատմել ամեն ինչ, խոստանալով լիակատար ազատություն, նա վոչ մի խոսք չարտասանեց և նույնիսկ վոչ մի անգամ չնայեց հարցնողներին վրա:

Հարցաքննության ամենատաք ժամանակ դուռը կամացուկ բացվեց և մեկի մազոտ գլուխը՝ խոշոր և ապուշ աչքերով՝ մտավ սենյակը:

— Ի՞նչ— ասաց եսկադրոնի պետը, արդեն հավաքվել եք: Տղաներին ասա, վոր այս կտրիճին վերցնեն:

Այդ նույն յերկու կաղակները Մետեղիցային թույլ տվեցին դուրս գալ բակը՝ ցույց տալով դարպասի բաց դուռը, իսկ իրենք գնացին նրա հետևից: Մետեղիցան թեև հեռվից նայում, բայց զգում եր, վոր յերկու

3502
41

սպաները նույնպես գալիս են իր հետևից: Նրանք դուրս յեկան յեկեղեցու հրապարակը: Այնտեղ, գերաններից կառուցած խրճիթի մոտ հավաքվում եր ամբոխը, բոլոր կողմից ձիավոր կազակներով շղթայված:

Մետեղիցան գլուխը բարձրացրեց և նայեց այս յերերվող, խայտաբղետ, խաղաղ ամբոխին, վորը բաղկացած եր մուժիկներից, տղաներից, շրջագգեստ հագած վախեցած կանանցից, գունավոր թաշկինակներով աղջիկներից, մազափնջերով խիզախ ձիավորներից, վորոնք այնպես եյին մաքուր հագնված — պնշված, վոր կարծես թե նկարներում լինեն: Նա անցավ ամբոխի միջով և կանգ առավ խրճիթի դռի սանդուխքի մոտ: Սպաները համանելով նրա հետևից՝ բարձրացան սանդուխքի վրա:

— Այստեղ, այստեղ, — առաց եսկադրոնի պետը, ցույց տալով նրան իր կողքին:

Մետեղիցան մեկից ցատկելով բոլոր աստիճանների վրայով, կանգնեց նրա կողքին:

Հիմա նա լավ յերևում եր բոլորին. պինդ և վայելչակազմ, սևամազ, յեղջերվի փափուկ վոտնամաններով, վիզը չկոճկած շապկով, մեջքին կապած խիտ կանաչ փնջեր ունեցող գոտկով, վորոնք դուրս եյին գալիս բաճկոնի տակից:

— Ո՞վ ե ճանաչում այս մարդուն, — հարցրեց պետը, իր սուր և ծակող հայացքը շրջելով բոլորի վրա, մի վայրկյան կանգ առնելով մերթ մեկի, և մերթ ել մյուս դեմքի վրա:

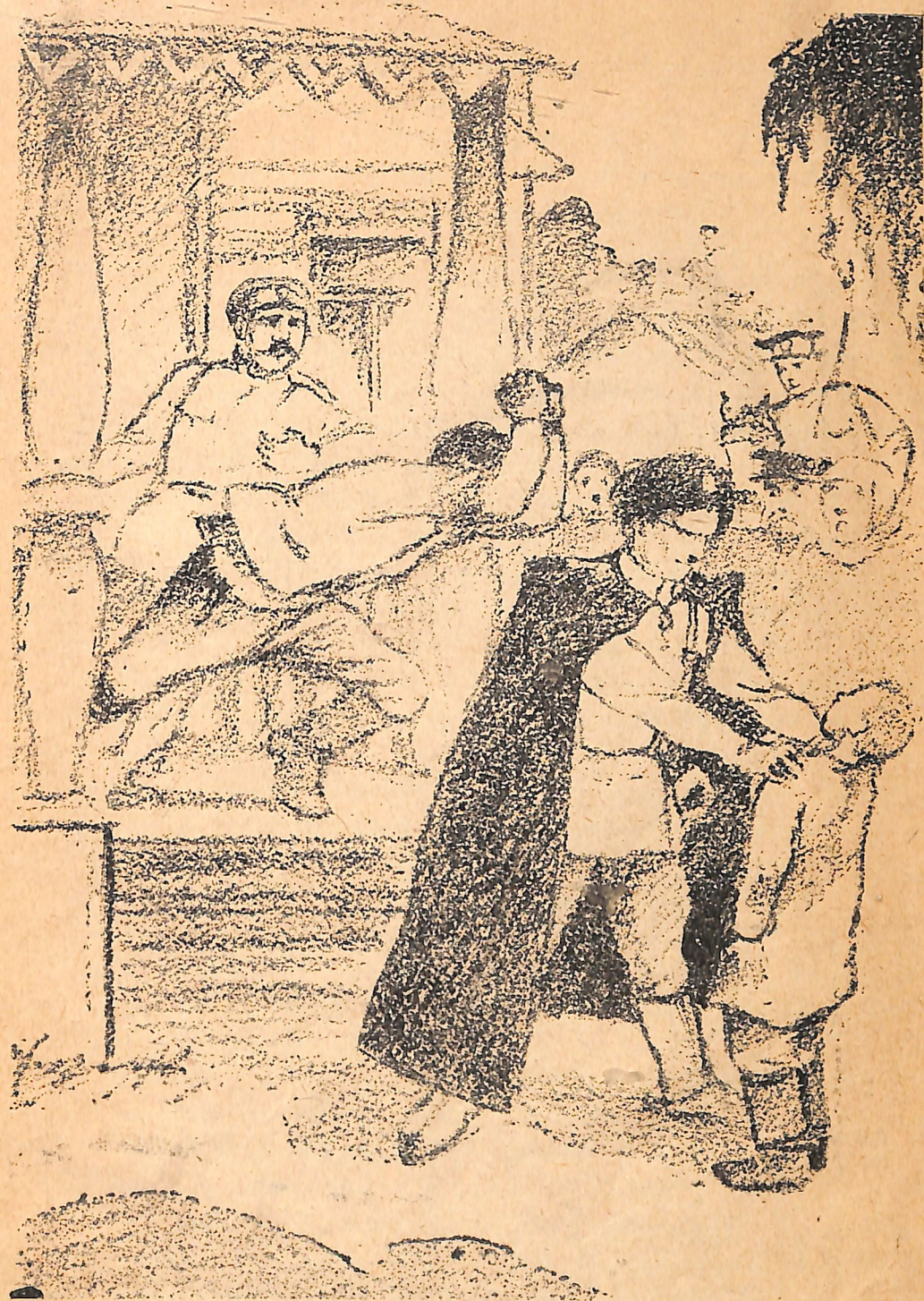
Յեվ ամեն մեկը, վորի վրա կանգ եր առնում այս սուր հայացքը, շփոթվելով և աչքերը թարթելով, կախում եր գլուխը:

— Վոչ վոք չգիտե — նորից հարցրեց պետը: — Այդ բանը մենք իսկույն կալարգենք: Նեչիտայլո, — կանչեց նա, ձեռքով շարժում անելով դեպի այն կողմը, վորտեղ բաց շագանակագույն հովատակ հեծած մի բարձրահասակ սպա, քաջաբար արշավում եր կազակի յերկայն գրատ հագած:

Ամբոխը խուլ կերպով հուզվեց: Առջևում կանգնածները հետ նայեցին: Մեկը սև բաճկոնով ուժեղ և համարձակ կերպով ամբոխը ճեղքելով առաջ եր անցնում, գլուխն այնպես թեքած, վոր յերևում եր միայն նրա տաք, մուշտակե գլխարկը:

— Բաց թողեք, բաց թողեք — ասում եր նա արագությամբ, մի ձեռքով ճանապարհը մաքրելով, իսկ մյուսով հետևից մեկին տանելով:

Վերջապես նա մոտեցավ սանդուխքին և բոլորն ել տեսան, վոր նա տանում ե յերկար բաճկոն հագած մի նիհար, սևագլուխ տղայի, վորը յերկշտուությամբ իր սև աչքերը հսում եր մերթ Մետեղիցայի, մերթ եսկադրոնի պետի վրա: Ամբոխը հուզվեց, ավելի ևս բարձր լավեցին հառաչանքները և կանտնց զուգված փսփուկները: Մետեղիցան ներքև նայեց

և ճանաչեց այն սևագլուխ փոքր հովիվին, վորին նա յերեկ հանձնեց իր ձին։

Տղայի ձեռքից բռնած, գյուղացին գլուխը հանեց և պետին խոնարհ-վելով, այսպես ասաց.—

— Ահա այստեղ մի փոքրիկ հովիվ ունեմ։

Բայց յերևի կասկածելով, վոր իրեն չեն լսի, նա կռացավ դեպի տղան և մատով ցույց տալով Մետելիցայի վրա, հարցրեց.

— Ա՞յս ե, հմ։

Մի քանի վայրկյան հովիվը և Մետելիցան ուղիղ իրար աչքերի մեջ ելին նայում։ Այնուհետև տղան հայացքը դարձրեց եսկադրոնի պետին, հետո իր ձեռքից բռնող գյուղացուն, խորը հառաչեց և գլխով բացասա-կան շարժում արավ... Ամբոխը, վորն այն աստիճան եր հանդարտվել, նույնիսկ լսվում եր, թե ինչպես ե հորթը շարժվում յերեցփոխի խցում, մի փոքր ալեկոծվեց և նորից պապանձվեց։

— Դու մի վախի, հիմարիկ, մի վախի, գուրգուրանքով համոզում եր գյուղացին, արագ՝ մատով ցույց տալով Մետելիցայի կողմը։ Ո՞վ ե այն ժամանակ, յեթե վոչ՝ նա... Դե դու խոստովանիր, խոստովանիր... մի վա...ա...ա...զգվելի, չարությամբ կարեց նա հանկարծ և ամբողջ ուժով քաշեց տղայի թևից։— Դա նա յե, ձերդ մեծապատվություն։ Ել ո՞վ կա-րող ե լինել։ Միայն վախենում ե տղան, բա ել ով պիտի լինի, յերբ ձին թամբով ե և պայուսակում պատյան կա... Յերեկ իրիկուն յեկել և կրակի մոտ։ «Արածացրու—ասում ե—իմ ձին», իսկ ինքը գյուղ ե գա-լիս, տղան չի սպասում,— արդեն լուսացել ե,— չի սպասում և քշում ե ձին այստեղ, իսկ ձին թամբով ե և պայուսակում պատյան կա—ել ո՞վ պիտի լինի։

— Ո՞վ ե յեկել։ Ի՞նչ պատյան—հարցրեց պետը...

Գյուղացին ել ավելի գլուխը կորցրած՝ ճմլեց գլուխը և կրկին մո-լորվելով ու շփոթվելով պատմեց, թե ինչպես իր հովիվը առավոտյան գյուղ եր քշել մի ոտարի ձի—թամբով և պայուսակով, վորի մեջ գտնվում եր ատրճառակի պատյան։

— Ահա թե ի՞նչ—յերկարացնելով ասաց եսկադրոնի պետը։— Բայց չե՞ վոր նա չի խոստովանում—ասաց նա, գլխով ցույց տալով տղայի կողմը։— Այնուամենայնիվ տուր նրան այստեղ—մենք նրան հարց ու փորձ կանենք ըստ մեր իմացածի։

Տղան հետևի կողմից հրվելով, մոտեցավ սանդուխքին, չվստահանա-լով այնուամենայնիվ բարձրանալ նրա վրա։ Սպան աստիճաններով ներքև վաղեց, բռնեց նրա նիհար, գողացող ուսերից և, իրեն քաշելով, հառեց նրա՝ վախից կլորացրած աչքերին իր թափանցող և սարսափելի աչքերը։

— Ա— ա...— ա... ճշաց տղան, բերը կոպերի տակ գցելով:

— Բա եղ ի՞նչ կլինի,— աշկա չգիմանալով՝ հառաչեց մի կնիկ:

Հենց այդ նույն ակնթարթում մեկի սլացիկ և ճկուն մարմինը սան-
դուխքից ներքև գլորվեց: Ամբոխը հետ ու հետ գնաց և ուժեղ թափով
իրար խփվեց: Եսկադրոնի պետը սաստիկ հարվածով վայր ընկավ:

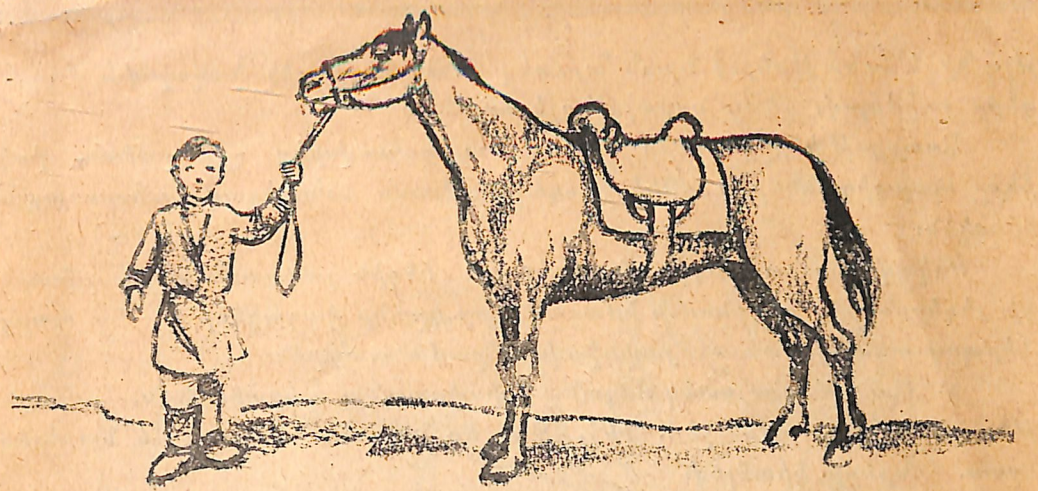
— Կրակեցեք նրա վրա: Սա ի՞նչ խայտառակություն է— բղավեց
գեղեցիկ սպան, անոգնականի նման ձեռքերը պարզելով, ըստ յերևույթին
մոռանալով, վոր ինքն էլ կարող է կրակել:

Մի քանի ձիավոր արագությամբ նետվեցին ամբոխի մեջ՝ ձիերով
յիբ ու ցան անելով մարդկանց: Մետելիցան իր ամբողջ մարմնով թշնամու-
վրա ընկնելով, աշխատում էր բռնել նրա կոկորդից, բայց սա պտույտներ
էր անում, յափնջին սև թևերի պես բացած, և ջղաձգարար ձեռքը գցում
էր գոտուն, աշխատելով ատրճանակը դուրս քաշել: Վերջապես նրան հա-
ջողվեց բացել պատյանը, և հենց նույն ակնթարթում, յերբ Մետելիցան
բռնել էր նրա կոկորդից, նա սիքանի անգամ իրար հետևից կրակեց նրա
վրա:

Յերբ վրա հասնող կազակները վոտքերից բռնած քաշում էին Մե-
տելիցային, նա դեռ բռնում էր խոտերից, աշխատում էր բարձրացնել
գլուխը, բայց վերջինս անգոր կերպով ընկնում էր և տարվում գետնի
վրայով:

— Նեչիտանյու,— կանչում էր գեղեցիկ սպան:— Հավաքել եսկադրոնը...
Դուք ե՛լ եք գնալու,— հարցրեց նա պետից:— Ձի բերեք հրամանատարին:

Կես ժամից հետո կազակների եսկադրոնը՝ ռազմի կատարելապես
պատրաստած՝ դուրս յեկավ գյուղից և սլացավ այն ճանապարհով, վորով
անցած գիշերը յեկել էր Մետելիցան:

5

ԲԱԿԼԱՆՈՎԸ, վոր բոլորի հետ միասին սաստիկ անհանգստանում էր,
վերջապես էլ չկաջողացավ դիմանալ:

— Լսիր, թույլ տուր յես առաջ գնամ—ասաց նա Լեվինսոնին: Սա-
տանան տանի, ո՞վ գիտե, թե ինչ կարող է պատահել:

Նա խթեց ձիուն և սպասածից էլ ավելի շուտ հասավ անտառի ծայ-
րին, դեպի խոտակալած տնակը: Սակայն նա կարիք չզգաց տանիքի վրա
բարձրանալու, վորովհետև վոչ ավել, քան կես վերստ հեռվում, բլրից
ցած էին իջնում մոտ հիսուն ձիավոր:

Բակլանովը կանգ առավ, ծածկվելով թփերի մեջ և ուղեց ճշտել,
թե արդյոք բլրի հետևից չեն յերևա նոր ջոկատներ: Ել վոչ վոք չերե-
վաց: Եսկադրոնը ընթանում էր դանդաղ և խանգարված շարքերով: Դա-
տելով մարդկանց ծուռ և անկանոն նստվածքից և այն բանից, թե ինչ-
պես տաքացած ձիերը շարժում էին գլուխները, կարելի յեր յեզրակաց-
նել, վոր եսկադրոնը արագ վազքով էր ընթացել:

Բակլանովը ձին հետ դարձրեց և քիչ էր մնացել անտառի ծայրը
հասած Լեվինսոնի վրա թռչել: Նա կանգնելով նշան արեց:

— Շատ են— հարցրեց Լեվինսոնը, նրան լսելուց հետո:

— Հիսուն հոգի:

— Հետևակ:

— Վսչ, ձիավոր:

— Կուբրակ, Դուբով, շտապեցեք,— կամաց ձայնով հրամայեց Լե-
վինսոնը:

— Կուբրակ, անցիր աջ թևը, իսկ դու Դուբով— ձախ:

Նա Բակլանովին հանձնելով Մետելիցայի հիմնյակի հրամանատարու-

Բակլանովն արագ մոտեցավ ձեռքը թրով վայր թողած, և թուրը փայլում էր փայլարի հման: Նրա հետևից շաշյունով և աղմուկով սլանում էր Մետելիցայի դասակը...

Յերբ կռիվն արդեն վերջացել էր և կազակների եսկադրոնը, մարդիկ և ձիեր զոհ տալով, թագնվել էր կեչի անտառում, պարտիզաններն սկսեցին փնտռել իրենց հետախույզին: Կազակները նրան նետել էին մեծ խրճիթի հետևի նրբանցքում, ցանկապատի տակ: Մետելիցան պառկած էր կողքի վրա և նրա մազերը խճճվել էին աշնանային թառամած խոտերի հետ:

Առաջին անգամ գյուղը մտավ Մետելիցայի դասակը: Մարդիկ շտապեցին, ամուր շփապատելով իրենց հրամանատարի մարմինը, իսկ Բակլանովը, չոքելով, խնամքով գետնից բարձրացրեց դասակապետի սևամուղ գլուխը:

— Դեհ, ինչ — հասցրեց Լեվինսոնը տեղ հասնելով:

— Ձի շնչում... — կամացուկ պատասխանեց Բակլանովն, առանց գետնից վեր բարձրանալու:

Հենց այդ ժամանակ պարտիզանների բազմության մեջ յերևաց փոքրիկ հովիվը: Նա անցավ շարքերի միջով, իր հետևից տանելով Մետելիցայի ձիուն:

Մարդիկ հետ նահանջեցին և թույլ տվին նրան առաջ անցնել:

— Ահա նրա ձին, — ասաց տղան: Հսկիր, ասում ե... իսկ ինքն այլևս չեկավ: Չեր ձին է, ստացեք...:

Ответственный редактор *Г. Потенц.*
Обложка и рисунки работы худ. *Д. Подломаева.*
Технический редактор *В. Подчасов.*

*

Издание 544/4122—худ.
Сдано в производство 11 октября 1934 г.
Подписано к печ. 23 октября 1934 г.

*

Уполкрайлит Б—6373.
Объем 1,75 печ. л. (77.944 зн. в 1 бум. листе).
Статформат Б 5 176х250.

14661

На армянском языке

А. ФАДЕЕВ

М Е Т Е Л И Ц А

АЗОВО ЧЕРНОМОРСКОЕ КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО

ТРЕХКОММУНАЛЬ

ПРОСНЧ-706 ПРОСНЧ-70680 ФЛ. № 58

ПРОСНЧ-706 (42-9086780)

891.71

\$-14